

Franz SCHUBERT

Franz SCHUBERT
(1797-1828)

31 Ocak 1797, Viyana – 19 Kasım 1828, Viyana.

Avusturyalı besteci.

En duyarlı şarkı yazarlarından olan Franz Schubert (1797-1828), genç yaşta ölmesine rağmen şarkı formunda 1250 eser vermiştir. Dostları ile aynı klavyeyi paylaşmak için piyano

düetleri de yazmış olan Schubert'in bazı senfonileri ömrü yetmediği için yarım kalmıştır

Yaklaşık 600'ün üzerinde şarkı, 9 senfoni (ünlü "Bitmemiş Senfoni"nin de içlerinde bulunduğu), operalar, çok sayıda oda müziği ve piyano parçaları bestelemiştir.

Schubert'in müziği, hümanist özelliğiyle insanları kucaklar. İnanılmaz bir melodi zenginliği vardır.

Yaşamı sırasında, onu maddi ve manevi yönlerden destekleyen yakın arkadaş çevresi olmasına karşın (öğretmeni Antonio Salieri, ve o dönemlerin ünlü baritonlarından Johann Michael Vogl), yaşamı boyunca hiçbir zaman müziği o denli yaygınlaşıp ünlenmemiştir.

Parasal olarak sürekli ailesine ve arkadaşlarına bağımlı kalmıştır.

Schubert'in yapıtları ancak ölümünden sonra ün kazanmıştır.

Çek asıllı babası, Viyana'nın banliyösü Lichtenthal'de sevilen, sayılan bir okul müdürüydü; aynı zamanda amatör müzisyendi. Moravyalı annesi ise çocuk doğurmak ve yetiştirmek görevini üstlenmişti. Doğurduğu on dört çocuğundan dokuzu, daha bir yaşına gelmeden ölmüş, geriye Franz ile birlikte beş kardeşi kalmıştı.

Peter beş yaşına geldiğinde ilk müzik derslerini ailesinden aldı. Babası ona, temel müzik derslerini de, keman çalmayı da öğretti. Peter'den on üç yaş büyük ağabeyi Ignaz da piyano dersleri veriyordu. Ancak aradan birkaç ay geçmemişti ki ağabeyi ona piyano konusunda verecek bilgi bulamadı. Peter onu geçmişti.

Peter'in olağanüstü yeteneği babasının da dikkatini çekti. Sesi de çok güzeldi. Ona Lichtenthal korosunun şefi Michael Holzer'den piyano, org ve şan dersleri aldırdı. Lichtenthal korosunun ilk soprano sesli erkek koristi olarak ünü kısa zamanda Lichtenthal'de yayıldı.

9 Ekim 1808'de Viyana'da açılan bir sınavı kazanarak Kraliyet Kilisesi Korosu'na katıldı. Sınavı yapan jüride Kraliyet Orkestrası Şefi Antonio Salieri de vardı. Halk arasında "cezaevi" adıyla anılan eğitimini sürdüreceği okul, müzik dünyasında katı disipliniyle tanınıyordu.

Ama küçük dâhi için bu, önemli değildi. Kısa zamanda kendini herkese sevdirdi. Burada kaldığı beş yıl boyunca çok şey öğrendi.

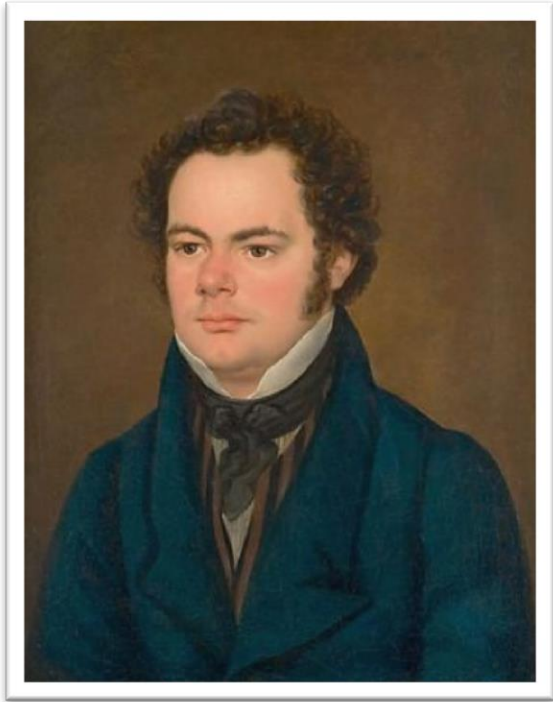
Özellikle Salieri, bu küçük dehanın yetişmesi için çok çalıştı ve ona her yönden destek oldu.

Bu arada Tanrı'nın ödül olarak verdiği bestecilik yeteneği de patlamaya hazır bir volkan gibi ilk işaretlerini vermeye başlamıştı.

Arkadaş çevresinin ve öğretmenlerinin ortak bir kanısı vardı: "Tanrı ona her şeyi öğretmişti."

Okul yaşamı biterken, birçok bestesinin yanı sıra ilk senfonisini de yazmıştı.

1815 yılı Schubert'in yaşamında bir dönüm noktası oldu denilebilir. İsveç asıllı olan ama Almanya'da doğup büyüyen Franz von Schober, iyi bir aileye üye, ekonomik sorunları olmayan bir hukuk öğrencisiydi. Schubert'in şarkılarını duyup çok etkilendi ve kendisiyle tanışmak üzere Viyana'ya geldi. Birkaç kez onu evini ziyaret etti.

O günlerde, Lichtenthal'deki öğretmenlik görevinden çok sıkılan Schubert, yeni arkadaşına beste yapmaya zaman bulamamaktan yakınıyordu. Schober, ona okulu bırakmasını, ailesinden ayrılıp yalnız

yaşayacağı bir eve taşınmasını ve tüm zamanını beste çalışmalarına vermesini öğütledi. Öğretmenlik onun yaratıcılığını köstekliyordu.

Fikir güzeldi ama Schubert'in bunu karşılayacak denli parasal gücü yoktu. Schober, para konusunda endişelenmemesini, tüm giderleri karşılayacağını söyledi. Schubert'e yalnızca beste çalışmaları yapmak kalıyordu. Bu görüşü her iki gencin aileleri de onaylayınca, kiraladıkları daireye taşındılar.

Yeni yaşamı Schubert için çok iyi oldu. Arkadaş çevresi çok genişledi. Kendisinden otuz yaş büyük olan ünlü bariton Johann Michael Vogl ile bu dönemde tanıştı ve kurdukları dostluk, Schubert'in ölümüne değin sürdü.

Schubert'in çok arkadaşı vardı. Viyana'nın arka sokaklarındaki küçük birahaneler, evlerin çatı katları, onların toplantı yerleriydi. Toplantılar çok eğlenceli geçirdi. Oyunlar oynanır, dans edilir, konuşmalar yapılır ama en önemlisi ve keyiflisi, Schubert en son bestelerini çalarak arkadaşlarını mest ederdi. Şairler, filozoflar, ressam, politikacılar, saray görevlileri, aktrisler, şarkıcılar, kısaca hemen her kesimden insanın katıldığı bu toplantılar "Schubertiade" adıyla anılırdı. Bu toplantılar, sevgi dolu bir insan olan Schubert için mutluluk veren keyif dolu saatlerdi.

1818 yazında Schubert Viyana'dan ayrılıp Kont Esterhazy'nin davetlisi olarak Zeleesz'ye (Macaristan) gitti. Bu daveti kabul etmesinin ana nedeni, parasal yönden çok sıkıntıda olmasıydı. Esterhazy'ler müzik âşığı bir aileydi. Kont'un güzel bas sesi vardı. Eşi kontes'in ve 13 yaşındaki büyük kızının kontralto, 11 yaşındaki küçük kızının da soprano seslerinin yanı sıra tümü piyano çalmayı biliyordu. Schubert, Esterhazy'lerin evinde, müzik dolu çok güzel günler geçirdi. Bu arada beste

yapmak için de bol zamanı oldu. Fakat Viyana'yı ve arkadaşlarını da özlemişti. Bu nedenle 1819 yılı başlarında Viyana'ya geri döndü. Daha önce birlikte kaldığı Schober'in evinde yer olmadığı için, yakın arkadaşı ozan Mayrhofer ile birlikte bir daire kiraladılar. Schubert denince akla "Bitmemiş Senfoni" gelir. 1822 yılında bestelediği ve "8. Senfoni" olarak da bilinen bu yapıtını Schubert'in tamamlayamadığı varsayıldığı için yapıt, bugün de "Bitmemiş" tanımlamasıyla anılmaktadır.

Schubert'in "Bitmemiş Senfoni"si yanı sıra beş adet de "Bitmemiş Sonat"ı vardır. Melodik ve harmonik çatıları tamamlanmış olmalarına karşın bu beş sonat da tam olarak bitirilmemiştir. Bunun da nedeni bilinmemektedir.

Hastalıkları

1823 yılında yakalandığı hastalığın frengi olduğunu ve tedavi için Viyana'daki hastanede yattığını biliyoruz. Kaynaklar Schubert'in bu hastalığa bağlı olarak cildinde zaman zaman tekrar eden kırmızı döküntüler oluştuğunu,

saçlarının küçük daireler oluşturacak şekilde dökülmeye başladığını, hatta bir süre sonra saçlarını tamamen kazıtarak peruk takmak zorunda kaldığını kaydediyor.

Bestecinin dostlarına yazdığı mektuplardan aynı yıllarda şiddetli baş ağrıları ve piyano çalmasını güçleştiren sol kol ağrılarından şikâyetçi olduğunu anlıyoruz. Mektuplarında geçen "Eski sağlığıma yeniden kavuşabileceğimden şüphe ediyorum; kendimi dünyanın en mutsuz, en talihsiz yarattığı gibi hissediyorum," sözleri Schubert'in içinde bulunduğu ruh halini yeterince yansıtmaktadır.

Schubert özellikle 1824'ten sonra depresyon belirtileri göstermeye başladı. Nota basımevlerinin verdiği düşük telif ücretleri yüzünden sürekli maddi sıkıntı içinde olmasından başka eserlerinin eleştirmenler tarafından beğenilmemesi ya da çevresindeki küçük bir topluluğun dışında seslendirilmeyişi bunda etkili olmuş olabilir. Öyle ki liedlerinden 70 kadarında şiirlerini kullandığı Goethe bile Schubert'in bu eserleri kendisine ithaf etmek için izin istediği mektubunu okumadan iade etmiştir.

Besteci biyografileriyle tanınan yazar George Richard Marek'in 1985 yılında yayınlanan *Schubert: A Biography* isimli kitabında bestecinin AIDS'ten ölmüş

olabileceğini söylemesi klasik müzik dünyasında bomba etkisi yaratmıştır. Marek'in iddiasına göre Schubert bu hastalığı 18 yaşından beri en yakın dostu ve ölüm anına kadar hep yanında olan gizli sevgilisi Franz von Schober'den (1796–1882) kapmıştı. Zira Schubert'in hastalığı sırasında yaşadıkları AIDS hastalarında görülen belirtilere çok benziyordu ve hastalık Schober'le aynı evi paylaştığı yıllarda ortaya çıkmıştı. Kitabın yayınlanmasından kısa süre sonra saygın bilimsel dergilerde çıkan bazı makaleler de bu iddiayı başka deliller öne sürerek destekledi. Yine de Schubert'in AIDS'ten ölmüş olabileceği (ve eşcinselliği) bugün hala tartışmalı bir konudur. Emin olduğumuz tek şey cinsel yolla bulaşan bir hastalığa yakalandığı.

Son Yılları

1822 yılı Schubert için felaketin başladığı yıl oldu. Kendisini ölüme götürecek olan Frengi hastalığının ilk belirtileri onda bu yılın sonlarında görüldü.

Birçok tedavi yöntemi uygulanmasına karşın, zaman zaman iyileşmiş görünse de durumu gittikçe kötüleşti. Ancak hastalığı, çalışmasını etkilemedi ve var gücüyle güzel yapıtlar vermeyi sürdürdü. Çünkü, kendi, sözleriyle yineyleyim, "beste yapmak, yaşamının tek anlamı"ydı.

Schubert'in yaylı dörtlü için yazdığı *Der Tod und das Mädchen* (Ölüm ve Genç Kız, 1824) başlıklı eserinin ikinci bölümünü dinlerken bu büyük müzisyenin ölümün soğuk yüzünü adeta Stoik bir kabullenişle, tebessüm ederek karşıladığı hissine kapılıyor, *Winterreise*'nin (Kış Yolculuğu, 1827) ürkütücü durgunluktaki son Lied'inde ise bestecinin bilinmez diyarlara gitme arzusundaki melankoliyi yüreğimizin ta derinlerinde duyuyorsunuz. Ancak Schubert'in ölüm nedeni bu denli romantik değil.

1827 yılının Mart ayında Beethoven son günlerini yaşıyordu. Schubert, bu çok sevdiği, hayranlık duyduğu büyük besteciye ziyarete gitti ve onun 26 Mart 1827 tarihinde düzenlenen cenaze töreninde, çok hasta olmasına karşın, 38 meşale taşıyıcısından biri olarak görev aldı. Tören bittikten sonra, gelenek gereği bir birahaneye gidildi ve iki kadeh şarap içildi. Birinci kadeh ölen kişinin anısına, ikinci kadeh ise ondan sonra ölecek ilk kişinin anısına saygı olarak içilirdi.

Schubert o gün o ikinci kadehi, kendi anısına saygı olarak kaldırdığını bilmiyordu. Çünkü Beethoven'den sonra sonsuzluk yolculuğuna çıkma sırasının kendisine geldiğini o gün düşünmemişti bile.

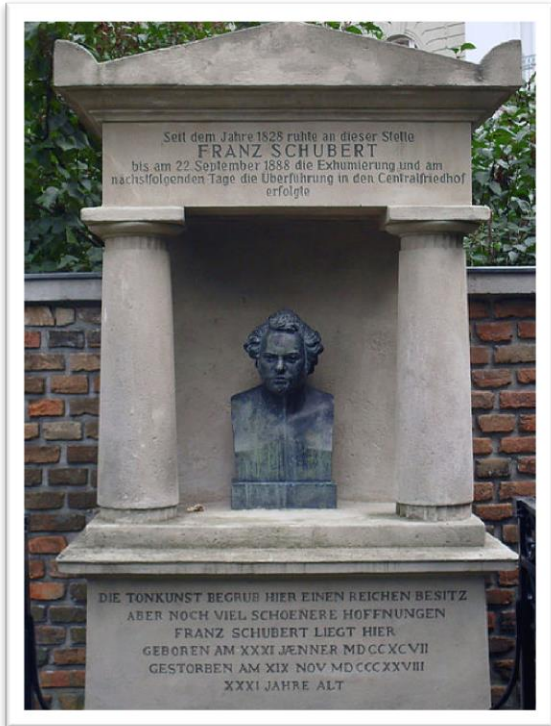
1827 Ağustos'unda Schubert'in rahatsızlığı çok artmıştı. Fakat o bundan yılmıyordu. Birbirinden güzel yapıtlarını, tüm hastalığına karşın, birbirinin peşi sıra vermeyi sürdürüyordu.

1828 sonbaharında Schubert'in sağlığı ciddi şekilde bozulmaya başladı. Frengisi üçüncü evreye girmişti. Zaman zaman yüksek ateşin eşlik ettiği hezeyanlar içindeydi. Son dönemlerinde iştahını tamamen kaybetti. 14 Kasım'da kemancı Karl Holz ve arkadaşlarından kendisi için Beethoven'ın 14 no'lu yaylı dörtlüsünü (op. 131, 1826) çalmalarını istedi. Hasta odasında verilen bu özel konseri dinlerken duyduğu büyük coşku

yakınlarını bile şaşırtmıştı. Ölümünden bir gün önce ağabeyi Ferdinand'a bilinci yarı kapalı bir halde "Yalvarırım odamı değiştir. Burası benim odam değil. Beethoven burada yatmıyor," dedi.

"İnadına yaşamak", "inadına birbirinden güzel yapıtlar vermek" amaçlı bu ısrarlı çalışmalarını 19 Kasım 1828 gününden sonra sürdüremedi. Çünkü o gün Schubert'in, ancak 31 yıl sürebilen yaşamının son günüydü. Öğleden sonra saat 3'te, henüz 31 yaşındayken öldü.

Ölüm belgesinde ölüm nedeni olarak tifo (*Salmonella typhi* adlı bakteriden kaynaklanan bir hastalık) yazıyordu. Schubert'in terekesinden kıyafetler ve erkek kardeşinin tabiriyle "bazı eski notalar"dan başka bir şey çıkmadı. Hastayken sayıkladığı sözler vasiyeti kabul edilerek Viyana Mezarlığı'nda Beethoven'in mezarının yanına gömüldü.

Hastalıkları (Jasna Pucarın-Cvetkovi, 2011)

- Depresyon
- Bağ ağrısı
- Kötü ruh hali
- Alkol bağımlılığı
- Frengiye bağlı deri kızarıklıkları, şişlikler, saç dökülmesi.
- AIDS ?
- Nörolojik bozukluklar
- Osteodini, vertigo, hipertansiyon
- Kas ve eklemlerinde kısa süreli ağrılar
- Sinir sistemi bozukluğuna eşlik eden deliryum tablosu
- Tifoid ateş

Seçme eserleri...

Winterreise, Op.89'dan (D911) No.4
Erstarrung; No.7 Auf dem Flusse; No.15 Die
Kraehe

Schubert liedlerinde genellikle Goethe ve Schiller'in şiirlerini kullanmış; 1827'de besteklediği Winterreise (Kış Yolculuğu) başlıklı 24 liedinde ise yaşıtı Wilhelm Müller'in (1794-1827) sözlerini değerlendirmiştir. Dizinin 4. Lied'i, donup kalmak, şaşkınlık anlamına gelen Erstarrung, oldukça çabuk tempoda, DO minör tonda ve 4/4'lük ölçüdedir. "Onun izlerini karda boşuna arıyorum" diye başlayan liedde, sıcak gözyaşlarıyla karı delmeyi deneyen; bir çiçek, bir yeşil ot arayıp duran aşığın, ölü gibi olan yüreği eriyince, sevgilinin görüntüsü de eriyip gidecektir.

Kış yolculuğu'nun 7. Lied'i "Auf dem Flusse" (Irmak üzerinde), 2/4'lük ölçüde, Mi minör tonda ve ağır (langsam) tempoda cenaze marşı havasında, yaklaşan kışı canlandıran ve iki oktava yakın ses genişliğini gerektiren bir şarkıdır. Minör tonalitede ancak orta bölmede biraz aydınlanır ve Majöre dönüşür: "Sen, ey öyle neşeli şırıldaayan aydınlık, vahşi ırmak;

örtündüğün o sert, donuk kabuğa sivri bir taşla sevgilimin adını ve saatiyle gününü kazıyacağım: İlk selamlaşmamızın günü, gittiğim gün; bir kırık yüzükteki gibi, isim ve tarihler işlenmiş...”

Dizinin 15. Lied’i olan “Die Kraehe” (Karga) biraz ağır (etwas langsam) tempoda, 2/4’lük ölçüde başlar ve piyanoyla şanın unison yorumuyla yalnızlık vurgulanır: “Bir karga benimle birlikte şehirden taşındı; bugüne kadar başımın üzerinde uçtu. Beni terketmek istemeyen karga, mezara kadar sadık kalacak!”

Nacht und Traeume, Op.43, No.2 (D827)

1825’te Matthaeus von Collin’in (1779-1824) şiiri üzerine bestelenen “Gece ve Rüyalar” adlı, 4/4’lük ölçüde ve Si Majör tonda, ağır tempodaki lied, Schubert’in en tanınmı Collin liedidir. Bu uzun melodi çizgisiyle, doğa için sade yapıda bir ilahi olan ve çok hafif (pianissimo) yorumlanan şarkının sözleri şöyledir:

Kutsal gece, aşağı çöküyorsun;
Rüyalar senin ay ışığın gibi odalarda,
İnsanların sessiz göğsünde yansıyor,
Zevkle yaşanıyor.
Gün uyanınca da çağrılıyor
Tekrar dön kutsal gece,
İlahi rüyalar tekrar dönün.

